

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت امور زنان و خانواده
ریاست جمهوری

گزارش طرح ارتقاء تاب آوری اجتماعی زنان و خانواده

اداره کل هماهنگی معاونت رئیس جمهور در امور زنان و خانواده
با همکاری دفتر امور زنان و خانواده استانداری سیستان و بلوچستان

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش:	طرح توان افزایی و ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی در جوامع محلی
کارفرما:	معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری
برگزار کننده:	دفتر امور بانوان و خانواده استانداری سیستان و بلوچستان
نام استان:	سیستان و بلوچستان
زمان اجرا:	۱۳۹۶-۱۳۹۷ (یکسال)

فهرست

۱. دیباچه .....
۲. ۱- مرور ادبیات موضوع .....
- ۲- ۱-۱. چارچوب مفهومی تاب‌آوری .....
- ۲- ۲. تعاریف .....
- ۳- ۱-۳. ظرفیت‌ها در تاب‌آوری .....
- ۴- ۱-۴. تاب‌آوری و توسعه اجتماعی .....
- ۵- ۱-۵. خصوصیات یک جامعه (شهر یا محله) تاب‌آور .....
- ۶- ۱-۶. سرمایه‌ها در ارتقاء تاب‌آوری .....
- ۷- ۱-۷. نتیجه‌گیری .....
۲. نقشه استان .....
۳. گزارش فاز یک .....
- ۳-۱. اقدامات انجام شده مقدماتی در راستای اجرایی‌سازی طرح .....
- ۳-۲. اقدامات انجام شده در راستای انتخاب اساتید و شاخص‌های انتخاب اساتید .....
- ۳-۳. اقدامات انجام شده در راستای انتخاب سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکل‌های غیردولتی و شاخص‌های انتخاب آنان .....
- ۳-۴. برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز اول طرح .....
- ۳-۵. پیش‌طرح در فاز اول و نتایج حاصله از آن .....
- ۳-۶. گالری تصاویر فاز یک .....
۴. گزارش فاز دو .....
- ۴-۱. توزیع فعالیت در مناطق استان .....
- ۴-۲. اقدامات انجام شده در راستای شناسایی نقاط آسیب‌خیز و گروه‌های هدف جهت اجرای فاز دوم طرح .....
- ۴-۳. اقدامات انجام شده در راستای اطلاع‌رسانی جهت حضور گروه‌های هدف در کلاس‌های آموزشی مربوطه .....
- ۴-۴. اقدامات انجام شده در راستای شناسایی و هماهنگی با گروه‌های ذی‌نفع در میان مردم محلی جهت اجرای طرح .....
- ۴-۵. برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز دوم طرح .....
- ۴-۶. نتایج حاصل از پیش‌طرح در فاز دوم .....
- ۴-۷. نقاط قوت و ضعف شناسایی شده .....
۵. نقشه راه تاب‌آوری محلات .....
- ۵-۱. شهرستان چابهار - مرادآباد .....
- ۵-۲. شهرستان چابهار - میرآباد .....
- ۵-۳. شهرستان زاهدان - منطقه حاشیه‌نشین خیابان کوثر .....
- ۵-۴. شهرستان سرباز - روستای راسک .....
- ۵-۵. شهرستان سرباز - روستای زینب پیرا .....
- ۵-۶. شهرستان سرباز - روستای لهاباد .....
- ۵-۷. شهرستان سرباز - روستای کمبیگ .....
- ۵-۸. شهرستان سراوان - روستای شادی‌گلک .....
- ۵-۹. شهرستان سراوان - روستای سرزه .....
- ۵-۱۰. شهرستان سراوان - روستای گروکان .....
- ۵-۱۱. شهرستان سراوان - روستای ناهوک .....
- ۵-۱۲. شهرستان فنوج - روستای مسکوتان .....
- ۵-۱۳. شهرستان فنوج - روستای چوگز بالا .....
- ۵-۱۴. شهرستان فنوج - روستای جناهنده برنجیان .....
- ۵-۱۵. شهرستان فنوج - روستای چراغ‌آباد مکون .....
- ۵-۱۶. شهرستان فنوج - روستای گدامک .....

۳۵.....	۱۷-۵. شهرستان فنوج-روستای آهوگان .....
۳۶.....	۱۸-۵. شهرستان نیکشهر-روستای مرغان .....
۳۷.....	۱۹-۵. شهرستان نیکشهر-روستای موشکنت .....
۳۸.....	۲۰-۵. شهرستان نیکشهر- روستای پتکان .....
۳۹.....	۲۱-۵. شهرستان نیکشهر- روستای اناری بچوکان .....
۴۰.....	۲۲-۵. شهرستان نیمروز- روستای سه قلعه .....
۴۱.....	۶. نقشه راه تاب‌آوری استان.....
۴۳.....	۷. سیمای تاب‌آوری .....
۴۴.....	۸. سیمای ریسک .....
۴۵.....	۹. نقشه راه .....

فهرست جداول

۳.....	جدول ۱. تعاریف تاب‌آوری .....
۵.....	جدول ۲. تمایز سه نوع ظرفیت براساس معیارهای ذکر شده .....
۱۳.....	جدول ۳. سطح کلی رضایت شرکت‌کنندگان از کارگاه .....
۱۵.....	جدول ۴. توزیع فعالیت‌ها در مناطق استان .....
۱۷.....	جدول ۵. مشخصات کلاس‌های آموزشی .....
۴۱.....	جدول ۶. دارایی‌های مرتبط با این طرح تاب‌آوری در استان .....
۴۱.....	جدول ۷. حمایت و تقویت ظرفیت‌های استان سیستان و بلوچستان .....

فهرست اشکال

۷.....	شکل ۱. انواع سرمایه‌ها در یک فرایند تاب‌آوری .....
۸.....	شکل ۲. ویژگی شهرهای تاب‌آور .....
۹.....	شکل ۳. نقشه استان سیستان و بلوچستان .....
۱۱.....	شکل ۴. برنامه کارگاه .....
۱۳.....	شکل ۵. گالری تصاویر فاز ۱ .....
۱۴.....	شکل ۶. نقشه گستردگی فعالیت‌ها در مناطق استان .....
۱۶.....	شکل ۷. نمودار جنسیت شرکت‌کنندگان .....
۱۹.....	شکل ۸. سیمای محله مرادآباد .....
۱۹.....	شکل ۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله مرادآباد .....
۲۰.....	شکل ۱۰. سیمای محله میرآباد .....
۲۰.....	شکل ۱۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله میرآباد .....
۲۱.....	شکل ۱۲. سیمای منطقه حاشیه‌نشین خیابان کوثر .....
۲۱.....	شکل ۱۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در منطقه حاشیه‌نشین خیابان کوثر .....
۲۲.....	شکل ۱۴. سیمای روستای راسک .....
۲۲.....	شکل ۱۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای راسک .....
۲۳.....	شکل ۱۶. سیمای روستای زینب پیرا .....
۲۳.....	شکل ۱۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای زینب پیرا .....
۲۴.....	شکل ۱۸. سیمای روستای لهاباد .....
۲۴.....	شکل ۱۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای لهاباد .....
۲۵.....	شکل ۲۰. سیمای روستای کمپینگ .....
۲۵.....	شکل ۲۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای کمپینگ .....

۲۶	شکل ۲۲. سیمای روستای شادی گلک
۲۶	شکل ۲۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای شادی گلک
۲۷	شکل ۲۴. سیمای روستای سرزه
۲۷	شکل ۲۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای سرزه
۲۸	شکل ۲۶. سیمای روستای گروکان
۲۸	شکل ۲۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای گروکان
۲۹	شکل ۲۸. سیمای روستای ناهوک
۲۹	شکل ۲۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای ناهوک
۳۰	شکل ۳۰. سیمای روستای مسکوتان
۳۰	شکل ۳۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای مسکوتان
۳۱	شکل ۳۲. سیمای روستای چوگز بالا
۳۱	شکل ۳۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای چوگز بالا
۳۲	شکل ۳۴. سیمای روستای جناهنده برنجیان
۳۲	شکل ۳۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای جناهنده برنجیان
۳۳	شکل ۳۶. سیمای روستای چراغ‌آباد مکون
۳۳	شکل ۳۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای چراغ‌آباد مکون
۳۴	شکل ۳۸. سیمای روستای گدامک
۳۴	شکل ۳۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای گدامک
۳۵	شکل ۴۰. سیمای روستای آهوگان
۳۵	شکل ۴۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای آهوگان
۳۶	شکل ۴۲. سیمای روستای مرغان
۳۶	شکل ۴۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای مرغان
۳۷	شکل ۴۴. سیمای روستای موشکنت
۳۷	شکل ۴۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای موشکنت
۳۸	شکل ۴۶. سیمای روستای پتکان
۳۸	شکل ۴۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای پتکان
۳۹	شکل ۴۸. سیمای روستای اناری بچوکان
۳۹	شکل ۴۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای اناری بچوکان
۴۰	شکل ۵۰. سیمای روستای سه قلعه
۴۰	شکل ۵۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای سه قلعه
۴۲	شکل ۵۲- گالری تصاویر طرح تاب‌آوری

دیباچه

طرح توان افزایی و ارتقای تاب‌آوری اجتماعی زنان و خانواده‌ها، طی سال ۱۳۹۴ از طریق انعقاد موافقتنامه همکاری فیما بین معاونت امور زنان و خانواده و استانداری ها، بصورت پایلوت در ۱۳ اجرایی شد. پس از خاتمه اجرای طرح و بررسی گزارش‌های عملکردی استان‌های پایلوت؛ با توجه به نتایج به دست آمده، استقبال مخاطبان و درخواست سایر استان‌ها جهت اجرای طرح، این طرح بعنوان یکی از طرح‌های ملی معاونت امور زنان و خانواده طی سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ از طریق انعقاد موافقتنامه همکاری با استانداری‌های سراسر کشور در دستور کار قرار گرفت. اهداف اصلی دنبال شده در طرح عبارتند از:

- توان افزایی و آشنایی فعالان مدنی و جوامع محلی با فرآیند تحلیل سیستم‌های تاب‌آور
- تقویت تعاملات اجتماعی در جوامع محلی در راستای مواجهه و عبور از چالش‌های اجتماعی و محیط و غلبه بر اینگونه

چالش‌ها

- افزایش میزان مشارکت جوامع محلی در برنامه‌ریزی‌ها به منظور کاهش آسیب‌های اجتماعی
- دستیابی به نقشه راه ارتقای تاب‌آوری اجتماعی استان

با توجه به اهمیت مفاهیم تاب‌آوری اجتماعی و ضرورت تبیین مفاهیم بصورت صحیح و همچنین جلب مشارکت حداکثری جوامع محلی در راستای مدیریت امور مردمی و اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی مبتلابه؛ مقرر گردید طرح مذکور در ۲ فاز اجرا شود که در فاز اول، ظرفیت سازی جامعه مدنی از طریق آموزش و جلب مشارکت ۲۰ نفر از اعضای سازمان‌های مردم نهاد بومی فعال در حوزه‌های اجتماعی، خانواده، سلامت و پیشگیری از آسیب‌ها، بعنوان تسهیلگران محلی انجام گیرد. در فاز دوم، تسهیلگران بومی به نقاط در معرض آسیب خیز و آسیب پذیر استان اعزام شده و ضمن ارائه آموزش‌های لازم و انتقال مفاهیم مرتبط، با جلب مشارکت جامعه بومی در راستای شناسایی آسیب‌های اجتماعی هر منطقه و ارائه راهکارهای پیشنهادی ارائه شده توسط آنان، اقدام می‌کنند و سپس نقشه راه هر محله جهت تغییر و بهبود وضعیت تنظیم می‌شود. در نهایت با جمع‌بندی نقشه‌های بدست آمده از محله‌های گوناگون، یک پارچه سازی و ارائه نقشه راه استان حاصل شد.

۱. مرور ادبیات موضوع

۱-۱. چارچوب مفهومی تاب‌آوری

گسترش آسیب‌های اجتماعی و اثرات آن بر جنبه‌های گوناگون جامعه، توجه بیش از پیش سطوح عالی کشور را به این پدیده جلب کرده است. در حال حاضر این ایده به طور گسترده پذیرفته شده که مردم، سازمان‌ها به ابزارها، امکانات و مهارت‌های اساسی نیاز دارند تا با چشم‌انداز ریسک‌های (خطرهای) پیچیده به هم پیوسته و به طور فزاینده در حال تحول به شکلی مقابله‌کنند تا توانایی استفاده از فرصت‌ها برای افزایش بهزیستی و رفاه عمومی را داشته باشند. با این وجود، عملی کردن این ایده کاملاً معقول و پذیرفته شده، آسان نیست. دلیل عمده آن نیز عدم وجود ابزار و مهارت‌های لازم برای تحلیل سیستماتیک (منظم) تاب‌آوری است به شکلی که براساس آن بتوان جنبه‌های مربوط به تاب‌آوری را در برنامه‌ریزی‌های توسعه و اقدامات بشردوستانه وارد کرد.

در این مدل تحلیل تاب‌آوری سیستم‌ها ابزاری است که به متخصصان این حوزه کمک می‌کند تا:

- یک کارگاه موفقیت «تحلیل تاب‌آوری سیستم‌ها برای جوامع محلی با رویکرد زنان و خانواده» را طراحی و برای یک جامعه محلی برگزار نمایند.
- از طریق مشارکت ذی‌نفعان در سطوح محلی بتوانند یک نقشه راه برای افزایش تاب‌آوری کشور، جوامع محلی و انجمن‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه زنان و خانواده طراحی کنند.
- نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل‌ها را در توسعه و برنامه‌ریزی اقدامات داوطلبانه و اجتماعی از طریق کنشگران مدنی (سازمان‌های مردم‌نهاد و تسهیل‌گران فعال حوزه زنان و خانواده) و نهادهای برنامه‌ریز در سطوح ملی و محلی ادغام نمایند.

۱-۲. تعاریف

تاب‌آوری چیست؟

تاب‌آوری، توانایی خانواده‌ها، جوامع محلی و مردم یک کشور برای جذب و بهبود یافتن از شوک است، در حالی که ساختار و منابع (درآمد) زندگی‌شان را برای مواجهه با استرس‌های بلند مدت، دگرگونی و بی‌ثباتی به طور مثبت تطبیق یا تغییر می‌دهند (میچل، ۲۰۱۳). جدول زیر تعاریف متفاوت دیگری از مفهوم تاب‌آوری را از دیدگاه اندیشمندان در رشته‌های مختلف ارائه داده است.

جدول ۱. تعاریف تاب‌آوری

تعریف	نویسنده
به ظرفیت برآمدن از عهده خطرات ناگهانی پس از پیدایش، تاب‌آوری گفته می‌شود؛ یادگیری ترمیم و بازیابی.	Wildavsky (1991)
تاب‌آوری ظرفیت اضافی یا توانایی یک سامانه برای هضم مشکل است یا میزان مشکلی است که یک سامانه پیش از اینکه ساختار سامانه به‌وسیله تغییر دادن متغیرها تغییر کند، می‌تواند هضم کند.	Holling et al (1995)
تاب‌آوری کیفیت بنیادی اشخاص، گروه‌ها، سازمان‌ها و سامانه‌ها به‌عنوان یک کل است برای پاسخگویی مفید به تغییر چشمگیری که در هنگام از هم گسستن الگوی پیش‌بینی شده حوادث رخ می‌دهد، بدون به‌کار گرفتن دوره‌های طولانی از حرکت رو به پسرفت.	Horne and Orr (1998)
تاب‌آوری توانایی یک شخص یا سازمان برای طراحی سریع و حرکات مثبت انطباقی کاربردی هماهنگ شده با وضعیت اضطراری است، به‌گونه‌ای که فشار کمی را متحمل شود.	Mallak (1998)
با توجه به معانی بلایا، تاب‌آوری محلی بدین معناست که یک منطقه، بدون متحمل شدن ضررهای ویرانگر، خرابی، کم شدن بهره‌وری یا کیفیت زندگی و بدون گرفتن کمک زیاد از طرف جوامع خارجی، قادر به پایداری در برابر یک حادثه طبیعی بسیار بزرگ باشد.	Miletti (1999)
ظرفیت سازگار کردن منابع و مهارت‌های موجود برای سامانه‌های جدید و شرایط عملیاتی.	Comfort (1999)
تاب‌آوری یک فرآیند فعال خوداصلاح‌کننده را شرح می‌دهد. تدبیر آگاهانه و رشد توانایی برای فعالیت به لحاظ روانشناسی در یک سطح بسیار بزرگ، نسبت به انتظار معینی که با توجه به توانایی‌های اشخاص و تجربه‌های پیشین وجود دارد.	Paton, Smith and Violanti (2000)
ظرفیت جوامع یا اکوسیستم‌های آسیب‌دیده برای هضم آثار منفی و ترمیم آن‌ها.	Cardona (2003)
توانایی یک عامل برای برآمدن از عهده فشار یک خطر یا سازگار شدن با آن.	Pelling (2003)
تاب‌آوری اکوسیستمی، ظرفیت یک اکوسیستم است برای تحمل کردن آسیب، بدون هضم شدن در درون شرایط متفاوت کیفی که به‌وسیله مجموعه متفاوتی از فرآیندها کنترل می‌شود.	Resilience Alliance (2005)
ظرفیت یک سامانه، جامعه یا اجتماع در معرض خطرات برای سازگار شدن، مقاومت کردن یا تغییر دادن برای رسیدن به سطح قابل قبولی از عملیات و ساختار و ادامه آن. این موضوع تعیین می‌شود به‌وسیله درجه‌ای که سامانه اجتماعی قادر به سازمان‌دهی خودش است برای افزایش این ظرفیت، آموختن از بلایای گذشته، حفاظت آتی بهتر و بهبود ارزیابی‌های کاهش امکان خطر.	UNISDR (2005)

(منبع: Manyena, 2006: 437)

آستانه بحرانی: نقطه‌ای که تغییری بزرگ در سیستم رخ می‌دهد.

لایه های اجتماع: افراد یا گروه‌هایی از مردم با ویژگی‌های مشترک، بسته به بافت یا زمینه، لایه ها ممکن است خانواده‌ها، انجمن‌ها، گروه‌ها یا جوامع محلی و مسئولینی از سطوح استانی و ملی (سیستم‌ها یا انجمن‌های بهداشتی و مربوط به سلامت و یا حرفه‌ای و...) باشند.

ارتقاء تاب‌آوری: مدیریت اثرات شوک‌ها و موضوعات مرتبط با ریسک و تغییرات و بی‌ثباتی‌های آینده با تقویت ظرفیت جذب شوک‌ها یا با انطباق یافتن برای کاهش در معرض قرارگیری آن‌ها و یا دگرگونی به شکلی که شوک دیگر نتواند اثری بر سیستم داشته باشد.

ریسک (خطر): ترکیب احتمال یک رویداد و پیامدهای منفی آن.

شوک: رویدادی ناگهانی که در اغلب موارد اثر منفی زیادی روی آسیب‌پذیری سیستم و اجزاء آن می‌گذارد. شوک‌ها اثرات منفی (یا مثبت) عمده‌ای را روی معنای زندگی مردم با کارکرد مردم و کشور دارند.

شوک فراگیر: حوادث نادر (بافراوانی کم) که تقریباً بر همه اشخاص در گروه هدف اثر می‌کند، مانند درگیری‌ها، منازعات و جنگ‌های خشونت‌آمیز، فوران آتش‌فشان، زلزله و یا کاهش ارزش پول و یا یک رویداد اجتماعی آسیب‌پذیر که جنبه همگانی در آن جغرافیا گرفته است مانند کودکان کار یا اعتیاد در یک گروه سنی.

شوک ویژه: رویداد مهمی که به طور خاص بر افراد و خانواده‌ها اثر می‌گذارد، مانند مرگ نان آور اصلی و یا از دست دادن فعالیت یا کاری که منبع اصلی درآمد است.

شوک فصلی: مانند سیل که مربوط به فصل بارانی سال است یا تغییرات در قیمت مواد غذایی، تغییرات قیمت بازار یا شوک در یک محدوده زمانی معین مانند جابجایی‌های مکرر و یا بیماری وبا در بعضی مناطق و کشورها.

استرس (فشار، تنش): روند طولانی مدت که تضعیف‌کننده توانایی بالقوه یا تعمیق‌کننده آسیب‌پذیری کنشگرهای آن سیستم است.

سیستم: واحدی از اجتماع (مانند فرد، خانواده، گروهی از مردم با ویژگی‌های مشترک، انجمن طایفه و قوم، بوم یا محیط زیست (مانند جنگل) یا نهاد یا وجودی فیزیکی (مانند شبکه زیر ساخت شهری) می‌باشد.

آسیب‌پذیری: تجلی آمادگی یا استعداد ابتلا به آسیب و در معرض قرار گرفتن.

۳-۱. ظرفیت‌ها در تاب‌آوری

ظرفیت جذب (کنار آمدن): توانایی یک سیستم برای آماده بودن، کاهش دادن یا جلوگیری کردن از اثرات منفی شوک‌ها، با استفاده از پاسخ‌های مقابله‌ای از پیش تعیین شده به منظور حفظ و بازگرداندن ساختارها و کارکردهای اساسی و ضروری آن سیستم است. این ظرفیت شامل مکانیسم‌های مقابله‌ای است که در طول دوره‌های شوک مورد استفاده قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر وقتی مردم برای مقابله و غلبه بر ریسک‌ها، براساس منابعی که به طور مستقیم در دسترس‌شان است به ریسک واکنش نشان می‌دهند، از ظرفیت کنار آمدن یا جذب استفاده می‌کنند. منطق زیر بنایی این ظرفیت، عبارت است از: بازسازی یا ترمیم سطح موجود رفاه بلافاصله پس از وقوع یک حادثه.

ظرفیت انطباق: توانایی یک سیستم برای تنظیم، اصلاح و یا تغییر ویژگی‌ها و اعمال آن سیستم است تا آسیب‌های بالقوه آینده را تعدیل کرده و از فرصت‌ها به شکلی استفاده کند تا بتواند به عملکردش، بدون تغییرات عمده کیفی در عملکرد یا هویت ساختاری‌اش ادامه دهد. به عبارت دیگر به اقدامات فعال یا پیشگیرانه (مورد انتظار) که مردم براساس تجربیات گذشته‌شان آن‌ها را به کار می‌گیرند تا درس‌هایی از تجارب گذشته یاد گرفته و براساس این خطرات آینده را پیش‌بینی کرده و معیشت یا کاهش آسیب را تنظیم نمایند. ظرفیت انطباق در راستای تغییرات تدریجی بوده و در جهت حفظ وضع موجود رفاه مردم در مواجهه با خطرات آینده به کار گرفته می‌شود. تفاوت عمده بین ظرفیت‌های کنار آمدن (جذب) و انطباق در محدوده زمانی فعالیت‌هایی است که هر کدام از ظرفیت‌ها به کار می‌گیرند. در حالی که ظرفیت جذب، درگیر ماموریت‌های تاکتیکی و با منطق برنامه‌های کوتاه مدت است، ظرفیت انطباق شامل ماموریت‌های راهبردی و برنامه‌ریزی‌های بلندمدت‌تر را در بر می‌گیرد.

ظرفیت تغییر (تحول، دگرگونی، مشارکتی): توانایی برای ایجاد یک سیستم کاملاً جدید به طوری که شوک دیگر هیچ تاثیری نداشته باشد. این ظرفیت زمانی ضروری است که ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، سیستم موجود را غیر قابل دفاع می‌کند. مثال‌هایی از ظرفیت تحول می‌تواند موارد زیر باشد: معرفی ساز و کار حل تعارض در یک جامعه محلی، اقدامات برنامه‌ریزی شهری و اقدامات لازم برای از بین بردن کامل فساد.

شامل توانایی مردم برای دسترسی به دارایی و گرفتن کمک از پهنه گسترده تر سیاسی و اجتماعی (یعنی از سازمان‌های دولتی و به اصطلاح جامعه مدنی) است که طی آن مردم در فرآیندهای تصمیم‌گیری مشارکت می‌کنند. و از سوی دیگر، با ایجاد موسسات یا توسعه ظرفیت‌های نهادی در سطوح محلی هم رفاه فردی را بهبود می‌بخشند و هم موجب نیرومندی اجتماعی در بحران‌های آینده می‌شوند.

برای تمایز بین این سه نوع ظرفیت براساس چهار معیار ذکر شده به جدول زیر توجه کنید:

جدول ۲. تمایز سه نوع ظرفیت براساس معیارهای ذکر شده

معیار	ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
پاسخ به ریسک	به اعتبار گذشته	مورد انتظار (آینده)	مورد انتظار (آینده)
قلمرو زمانی	کوتاه مدت	بلند مدت	بلند مدت
میزان تغییر	کم (وضع موجود)	متوسط، تغییرات افزایشی	زیاد، تغییرات ریشه‌ای
نتیجه	ترسیم سطح فعلی رفاه	تامین رفاه آینده	افزایش رفاه حال و آینده

۴-۱. تاب‌آوری و توسعه اجتماعی

در سالهای اخیر کاربرد مفهوم تاب‌آوری برای سامانه‌های اجتماعی بسیار مورد توجه قرار گرفته است و برخی از محققان کاربرد آن را مورد توجه قرار می‌دهند؛ درحالیکه دیگران نسبت به آن محتاط هستند. بسیاری از کاربردهای عملی که تاکنون انجام گرفته است، برای بررسی روابط تاب‌آوری اجتماعی - اکولوژیکی بوده است؛ برای نمونه: روش‌هایی که به وسیله آن تلاش‌های صورت گرفته برای بهبود تاب‌آوری اجتماعی به تاب‌آوری اکولوژیکی کمک می‌کند. (Davidson ۲۰۱۲: ۱۱۳۹). مطالعاتی که درباره واکنش به آثار خطرات به وسیله بیشاپ و همکاران (۲۰۰۰) و میالر و همکاران (۱۹۹۹) انجام شد، نشان داد که فقط عوامل مهم در تاب‌آوری اجتماعی - اکولوژیکی (یادگیری چگونگی زندگی با تغییر و تردید، ترکیب انواع دانش برای یادگیری و دانش‌اندوزی و ایجاد فرصت برای خود سازماندهی و ایجاد پیوند) تاب‌آوری را افزایش نمی‌دهند بلکه وجود آنها با سطح مشارکت در فعالیت‌ها و گروه‌های اجتماعی (برای نمونه: عضویت در انجمن‌ها و گروه‌های فعالیت اجتماعی) همبستگی دارد. از این مشاهده می‌توان نتیجه گرفت که با فعالیت در زمینه کاهش خطرات، امکان خطر در جامعه می‌تواند کاهش یابد حتی اگر اعضای جامعه به خودی خود دست به کاری نزنند. وجود تعداد بیشتری از مردم در فعالیت‌های اجتماعی، حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی، سودمندی و حل مسئله را ایجاد می‌کند و در نتیجه، تاب‌آوری آن‌ها در برابر بلایا و حوادث طبیعی یا خطرات اجتماعی بیشتر خواهد بود.

با وجود اینکه تحقیق بیشتر درباره این مسئله الزامی است، این تحقیق این امکان را روشن کرد که راهبردهای کاهش خطرات با توسعه اجتماعی ارتباط داده شوند و مکمل فعالیت‌های توسعه اجتماعی با آموزش خطرات خاص و فعالیت‌های کاهش ارتباط داده شوند. کی یفر (۱۹۸۴) و پیتون و بیشاپ (۱۹۹۶)، راهبردهای تفویض قدرت اجتماعی را این چنین تشریح کردند: توسعه مشارکت اجتماعی، افزایش کنترل مشاهده شده توسط ذی‌نفعان، آسان‌سازی شناخت اجتماعی از مشکلات و تدوین و توسعه راهبردهایی برای حل مساله یا فائق شدن بر مشکلات براساس روش‌هایی سازگار با نیازها، سامانه‌ها و ارزش‌های یک اجتماع خاص. برای تقویت تفویض قدرت، یک روش اجتماعی برای تصمیم‌گیری توصیه شده است. مشارکت در شناخت مشکلات مشترک و گسترش و اجرای راه‌حل برای آن‌ها، توسعه پیروز شدن بر مشکل با تمرکز بر مشکل، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و تعهد عملی را آسان می‌کند. تمرکز روی اقدام فعالانه در مسائل برجسته به پروراندن سودمندی و مشارکت گروه‌های ذی‌نفع و افراد کمک

می‌کند؛ بنابراین در این مدل تفویض قدرت، عوامل کلیدی می‌توانند در این کلمات خلاصه شوند: سودمندی، پیروز شدن بر مشکل یا مساله، تقویت حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی و ساختارهای پشتیبانی که به طور خلاصه در بالا شرح داده شد. مبنای تفویض قدرت فقط یکبار ایجاد می‌شود؛ گام بعدی شناخت تغییر اجتماعی، شرکت داشتن اعضای جامعه برای ایجاد پشتیبانی متقابل (کمک کردن به گسترش مسئولیت‌پذیری اجتماعی و پشتیبانی جامعه) و فرصت‌هایی برای تحت فشار قرار دادن نهادهای اجتماعی و حاکمیتی (کمک کردن به توسعه سودمندی و پیروز شدن بر مشکل با تمرکز بر مشکل) است؛ همچنین شاید سودمندی به هم پیوسته (مشارکت تعاملی) یک شاخص خوب برای سطح همکاری و کمک موجود در درون یک اجتماع باشد و در نتیجه، شاید تا اندازه‌ای احتمال موفقیت راهبردهای کاهش مساله یا مشکل را ایجاد کرده که نیاز دارد تا عملیات به هم پیوسته و منظم پذیرفته و اجرا شوند.

نقش مدیریت بحران و تاب‌آوری اجتماعی شامل ترکیب و تطبیق دورنماها / نیازهای به دست آمده از مشاوره اجتماعی در درون یک بافت راهبردی شده و تا جایی که ممکن است برای تهیه اطلاعات و منابع لازم برای تقویت تفویض قدرت، خودیاری و ارتقاء تاب‌آوری جست و جو می‌شود؛ بنابراین نهادهای سیاست‌گذار در حوزه‌های اجتماعی (به عنوان مثال معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری) به عنوان مشاور جوامع عمل می‌کنند نه به عنوان هدایت کننده فرآیند تغییر؛ علاوه بر این، شاید پذیرش یک راهبرد رشدگرا، برای ارتقای شایستگی و تاب‌آوری اعضای جامعه، بافتی را آماده کند که موجب تاب‌آوری مداوم در طی زمان شود. نادر بودن خطرات و یا ریسک‌ها و شوک‌ها، یک پیامد مهم دارد؛ برای نمونه: یک الگوی کمبود یا خسارت به راهبردهایی می‌انجامد که اعضای جامعه را به اینکه برای کاهش خسارتهای ناشی از خطرات، سرمایه مالی یا اجتماعی خود را خرج تقویت یا اصلاح خانه یا ساختمانشان کنند، تشویق می‌کند. از دیدگاه دیگر رشد، تمرکز روی سرمایه‌گذاری در اصلاح ساختاری برای افزایش ارزش سرمایه‌های اموال، افزایش ارزش فروش دوباره یا کاهش هزینه‌های بیمه‌ای خواهد بود و این یعنی نشان دادن منافع اجتماعی و شخصی که از انجام فعالیت‌های کاهش خطر معین به دست می‌آید؛ بنابراین این روش از تمرکز روی ارزش‌سازی محلی و محیط و توسعه راهبردهای هدایت شده به سوی حفظ کیفیت درک شده زندگی در رابطه با فعالیت خطرات، ریسک‌ها و یا شوک‌ها دفاع می‌کند «ادامه تفویض قدرت قانونی و در نتیجه شایستگی‌هایی که تاب‌آوری را در برابر مصائب پی‌ریزی می‌کنند شامل ادغام سودمندی به هم پیوسته، توانایی‌های فائق آمدن بر مشکل و پشتیبانی از حس تعلق و هویت اجتماعی می‌شود. این موضوع توانایی برای واکنش در برابر مصائب را طوری پرورش خواهد داد و تقویت خواهد کرد که خسارت و بی‌نظمی را به حداقل برساند و رشد را ارتقا دهد. این موضوع از طریق طرح‌ها و فعالیت‌هایی که مشارکت اجتماعی را در حل مشکل تقویت می‌کنند به آسانی انجام می‌شود؛ اگر از همان ابتدا فعالیت اجتماعی بر یک حادثه خطرناک خاص استوار باشد، این موضوع به‌طور ویژه‌ای اهمیت می‌یابد.» (رضانزاده لسبویی، ۱۳۹۳).

۵-۱. خصوصیات یک جامعه (شهر یا محله) تاب‌آور

امروزه برای درک ویژگیها و خصوصیات جوامع تاب‌آور مطالعات زیادی صورت گرفته است؛ برای نمونه: کای و همکاران (۲۰۱۱: ۳۶۹-۳۶۰) مطالعه‌ای با عنوان «شناسایی مطلوبترین استراتژی‌های بهبود تاب‌آوری اکولوژیکی در برابر سیل در مناطق آسیب‌پذیر اکولوژیکی» را انجام داد؛ هرچند او در مطالعه تنها به بررسی عوامل سیلاب در یک شهر کوچک پرداخت اما در مطالعه خود به این نتیجه رسید که مسائل مدیریت در تاب‌آوری بسیار مهم است:

- توانایی تحمل شوک‌ها و ضربه‌های وارده از یک خطر به گونه‌ای است که آن خطر (ریسک‌ها و یا شوک‌ها) تبدیل به سانحه نشوند (احتمال شکست را کاهش دهد)
- توانایی برگشت به عقب پس از سانحه (بتواند پیامدهای شکست را کاهش دهد)
- امکان‌وفرصرت‌برای تغییر و پذیرش پس از سانحه (زمان موردنیاز برای بهبودی و همچنین مقدار آسیب‌پذیری را کاهش دهد)

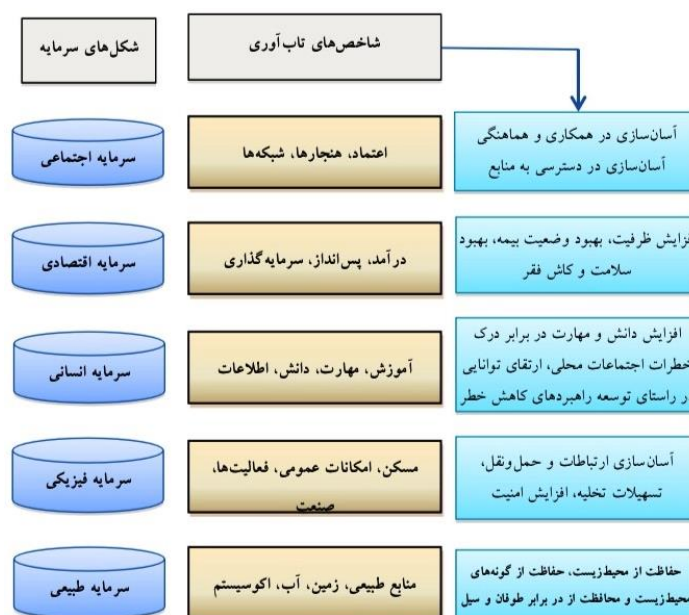
۶-۱. سرمایه‌ها در ارتقاء تاب‌آوری

برای ایجاد شهرها، محله‌ها و یا جوامع تاب‌آور با تأکید بر نقش مدیران محلی، اشکال مختلف سرمایه نقش دارند که سرمایه اجتماعی با تأکید بر مؤلفه‌های اعتماد، شبکه‌ها و هنجارها یکی از انواع سرمایه تأثیرگذار می‌باشد. سرمایه اجتماعی تاریخچه‌ای بس طولانی و نامحسوسی در میان علوم اجتماعی دارا می‌باشد. اولین کسی که این اصطلاح را به کار برد هانی فان بود. بعدها

جیمز کلمن نقش شرکت اجتماعی را در شکل‌گیری فرهنگ و تعلیم و تربیت شرح داد. (قالیباف و همکاران، ۱۳: ۱۳۸۸). سرمایه اجتماعی یکی از ابعاد برجسته تحقیقاتی علوم اجتماعی است، این اصول اجتماعی باعث تقویت افراد و گروه‌ها می‌شود. «سرمایه اجتماعی با عضویت در گروه‌ها و انجمن‌ها، اهداف گروهی را مثل دموکراسی، مشارکت و توسعه اجتماعی را تقویت می‌کند.» (پوتنام، ۲۰۰۲: ۶۹). پوتنام مدعی است که «شرکت در اجتماع مانند شبکه‌های رسمی و شبکه‌های غیررسمی جامعه، مرکز اصلی مفهوم سرمایه اجتماعی است» (۵۶: ۲۰۰۰). سرمایه اقتصادی، انسانی، سرمایه فیزیکی و سرمایه طبیعی از انواع سرمایه‌های دیگر هستند که در مجموع به صورت یک سامانه در عملکرد اجتماعات تاب‌آور تأثیرگذار هستند (Mayunga, 6: ۲۰۰۷). «سرمایه اقتصادی که درآمد پولی و سایر منابع مالی و دارایی‌ها و نیز تجلی نهادی آن یعنی حقوق مالی را در برمی‌گیرد. سرمایه اقتصادی سیال‌تر است و به آسانی به سرمایه اجتماعی و فرهنگی تبدیل می‌شود، در مقابل، قابلیت تبدیل سرمایه اجتماعی به سرمایه فرهنگی پرهزینه‌تر است.» (نوربخش، ۱۱۱: ۱۳۹۰-۱۱۲) سرمایه انسانی بیشتر آموزش، مهارت و دانش مدیران و سطوح محلی در برابر ریسک‌ها و خطرات را شامل می‌شود. آموزش و ظرفیت‌سازی کاهش خطرپذیری بلایا در سطح محلات به عنوان یکی از اصولی است که در فرآیند مدیریت تاب‌آوری و بلایا پیوسته باید مورد توجه قرار گیرد. سرمایه فیزیکی شامل مسکن، امکانات عمومی و... است که آسان‌سازی در ارتباطات و حمل و نقل از زیرمجموعه‌های آن به شمار می‌رود و در نهایت، سرمایه طبیعی هم شامل منابع طبیعی، آب و اکوسیستم می‌باشد که در این بخش باید گونه‌های خاص گیاهی و جانوری و شرایط محیط طبیعی زندگی افراد و حفاظت از آنها در برابر بلایا محافظت شوند»

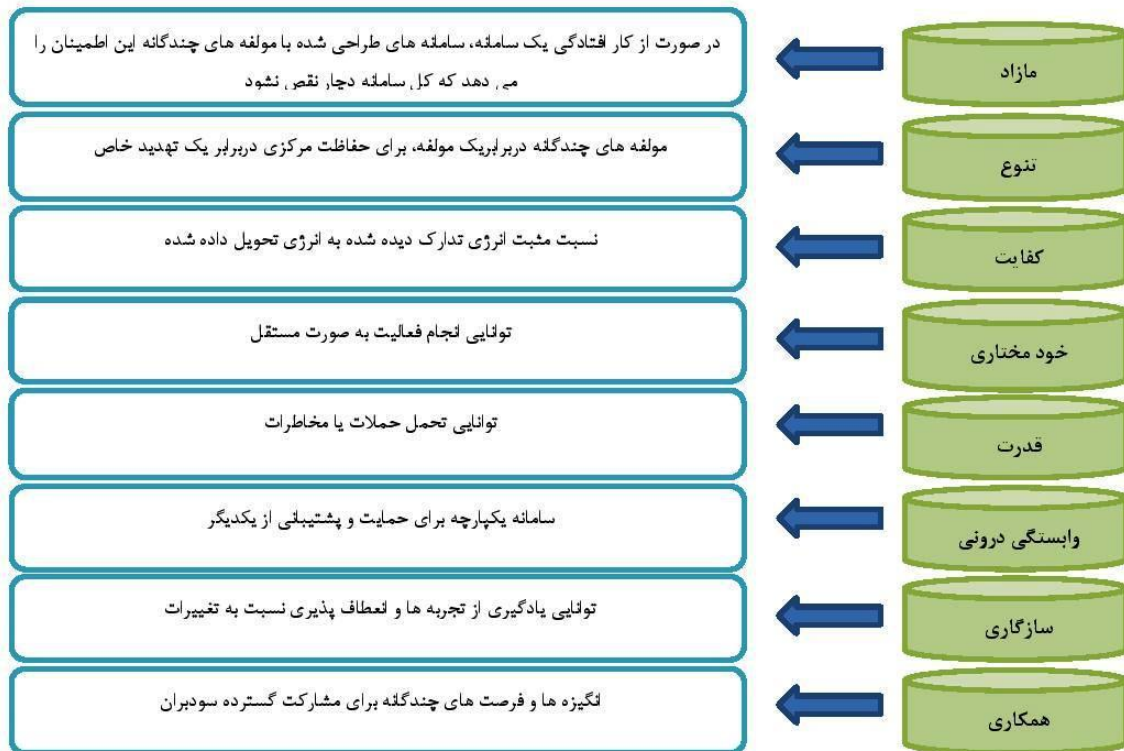
از مهمترین خصوصیات جوامع تاب‌آور، عملکرد سرمایه انسانی در شهرها است. سرمایه انسانی، مهارت، دانش و سطح اطلاعاتی جوامع را در ارتباط با بهبود وضعیت تاب‌آوری می‌سنجد. افزایش دانش و مهارت در برابر درک خطرات شهروندان، ارتقای توانایی در راستای توسعه راهبردهای کاهش خطر از مهمترین ویژگی‌های جوامع تاب‌آور می‌تواند دانسته شود که برای ایجاد این وضعیت آموزش به عنوان یک اصل ضروری پیوسته مورد تأکید برنامه‌ریزان است. در رابطه با آموزش خطرات، این فرآیند می‌تواند به وسیله آماده کردن شهروندان با طرح‌های خطری که چالش‌های بالقوه، فرصت‌ها و رفتارهایی که به وسیله اجتماع در برابر خطر صورت می‌گیرد را شرح دهد و همچنین توسعه راهبردهای استفاده کردن از آنها یا مدیریت و احاطه کردن آنها را شرح می‌دهند.

برای ایجاد جوامع تاب‌آور در برابر بلایا و خطرات پنج سرمایه، اجتماعی، اقتصادی، انسانی، فیزیکی و طبیعی تأثیرگذار هستند. برای ایجاد جوامع تاب‌آور در سال‌های اخیر، این رویکرد بسیار مورد بررسی قرار گرفته است. راه حل‌های بسیاری زیادی هم برای ایجاد جوامع تاب‌آور ارائه شده است. شکل زیر نوع تقسیم‌بندی سرمایه‌ها و نقش آن‌ها را در تاب‌آوری جوامع به تصویر می‌کشد.

شکل ۱. انواع سرمایه‌ها در یک فرآیند تاب‌آوری

شکل زیرهشت ویژگی شهرهای تاب‌آور را از دیدگاه گودزچالک مطرح می‌کند که این ویژگیها عبارت اند از: تنوع، کفایت، خودمختاری، قدرت‌وابستگی درونی، سازگاری، مازاد و همکاری. خودمختاری شهرها بر توانایی انجام فعالیتهای مدیریت شهری به صورت مستقل تأکید دارد. قدرت هم بر توانایی و مقاومت شهر در راستای مقابله با انواع بلایا و خطرات اشاره دارد و نیز همکاری و سازگاری بر میزان مشارکت شهروندان.

شکل ۲. ویژگی شهرهای تاب آور

۷-۱. نتیجه گیری

آموزش در سطوح مختلف جامعه با هدف حفظ امنیت به ویژه در زمان وقوع خطرات و شرایط پس از وقوع، اهمیت بیشتری دارد. مهمترین اقداماتی که نهادهای برنامه ریز در این زمینه می توانند انجام دهند عبارتند از: آگاهی و برنامه های آموزشی درباره کاهش خطرپذیری، برنامه های آموزشی برای مقامات محلی و مدیران جامعه، برنامه ها و تمرینهای مشارکتی برای اعتمادسازی و مشارکت ذی نفعان در جوامع محلی و در نهایت، در راستای تاب‌آوری جوامع به لحاظ رویکردی و براساس قوانین موجود در کشور ابتدا باید میزان تاب‌آوری در ابعاد مختلف با تأکید بر شاخصها و معیارهای قابل سنجش مورد واکاوی قرار بگیرد. طرح ارتقا تاب‌آوری زنان و خانواده ابتکاری است که از سال ۱۳۹۵ تاکنون توسط معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری در سطح ملی و با همکاری بخشها و نهادهای ذیربط در استانها برنامه‌ریزی و اجرا شد تا بتواند ضمن آموزش و توسعه ظرفیت های فردی و گروهی برای ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی زنان و خانواده در سطوح محلی، جوامع را به درک فعال از چشم انداز ریسک و چگونگی اثر آن بر سیستم و چگونگی کنش های جامعه در هر زمینه، تعیین این که در کدام لایه جامعه آن خطرات به بهترین شکل مدیریت شوند و استفاده از مجموعه ای از اصول تاب‌آوری به منظور تقویت ظرفیت سیستم برای جذب شوک و یا انطباق و تغییر به طوری که کمتر در معرض شوک قرار گیرند؛ مجهز نموده تا با برنامه ریزی مشارکتی و تقویت لایه های اجتماعی، بتوانند ارتقا تاب‌آوری اجتماعی حوزه زنان و خانواده از کوتاه تا بلند مدت را محقق سازند.

۳. گزارش فاز یک

۳-۱. اقدامات انجام شده مقدماتی در راستای اجرایی‌سازی طرح

شناسایی تسهیلمگر سطح ۱ متخصص، آموزش دیده و مورد تایید معاونت امور زنان و خانواده که تسلط کافی بر موضوع داشته و سابقه همکاری با معاونت را در طرح‌های سال گذشته موضوع تاب‌آوری داشته‌اند که اسم ایشان طی هماهنگی با استان و مکاتبه از سوی معاونت امور زنان و خانواده به استان‌ها اعلام گردید و دعوت ایشان برای اجرای طرح و هماهنگی زمانی برای ارائه خدمات متناسب با طرح صورت پذیرفت. هماهنگی برای برگزاری نشست توجیهی توسط دفتر امور زنان و خانواده استانداری، با حضور تسهیلمگر سطح ۱، جهت تبیین اهداف طرح و چگونگی اجرای بهینه آن در سطح استان، با توجه به سوابق اجرایی و گزارش‌های اجرای پروژه طی سال‌های گذشته و توجیه کارشناسان مرتبط با طرح در استانداری و مشاوران امور بانوان فرمانداری‌های سطح استان انجام گردید..

سایر تجهیزات مطابق دستورالعمل ارسالی از سوی معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری و چک لیست اقلام و لوازم و الزامات برگزاری کارگاه آموزشی نیز تهیه شد (لوازم التحریر مورد استفاده در کارگاه، مکان برگزاری، لوازم کمک آموزشی مانند ویدئو پروژکتور، پرینتر و...) امکانات صوتی و سرمایشی محل برگزاری قبل از اجرای کارگاه بازبینی و نواقص برطرف گردید.

۳-۲. اقدامات انجام شده در راستای انتخاب اساتید و شاخص‌های انتخاب اساتید

انتخاب اساتید برای هر کدام از استان‌ها براساس ارزیابی‌های معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری در طرح تاب‌آوری سال قبل و با توجه به توانایی تسهیل‌گران، شناخت نسبت به اقلیم و آسیب‌های استان و تجربه موفق در همکاری با معاونت امور زنان و خانواده و باتوجه به شاخص‌های زیر صورت گرفته است.

- تخصص، مدرک تحصیلی
- مسلط به آسیب‌های اجتماعی استان و مداخلات اجتماعی و روانشناختی
- تجربه فعالیت‌های اجتماعی در سطح استان
- دارای فن بیان جهت ارائه مطالب در سطح عالی
- آشنا به آموزش و روش تدریس مشارکتی
- تسلط کامل بر آمار آسیب‌های اجتماعی استان
- اجرای طرح‌های آموزشی، ترویجی، پژوهشی متعدد مرتبط در این زمینه
- استاد برجسته کشوری

۳-۳. اقدامات انجام شده در راستای انتخاب سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکل‌های غیردولتی و شاخص‌های

انتخاب آنان

سازمان‌های مردم‌نهاد بومی فعال در حوزه‌های اجتماعی، خانواده، سلامت و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در سراسر استان براساس شاخص‌های زیر و مکاتبه با کارشناسان امور بانوان فرمانداری‌ها و معرفی از سوی آنها انجام شد. هم‌چنین هماهنگی با کارشناسان دفتر امور اجتماعی و فرهنگی استانداری بهزیستی و فرمانداری‌های سراسر استان در بخش سازمان‌های مردم‌نهاد نیز در این زمینه صورت پذیرفت:

- معتمد محلی، دارای سوابق اجرایی در زمینه تسهیل‌گری و کار با جوامع محلی و جوامع در معرض آسیب
- حداقل ۵ سال سابقه فعالیت قابل قبول و دارای سوابق تجربی و پژوهشی مرتبط با آسیب‌های اجتماعی و توانمندسازی جوامع محلی
- نماینده معرفی شده دارای حداقل تحصیلات کارشناسی در رشته‌ای مرتبط با علوم اجتماعی
- دارای توانایی برقراری ارتباط موثر و اعتماد سازی در گروه مخاطب و یا جامعه محلی مورد نظر

۳-۴. برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز اول طرح

• به مدت چهار روز • ۱۱۱ الی ۱۴ تیرماه ۱۳۹۷	مدت زمان
• ۱۳۹۷/۴/۱۰ دفتر امور بانوان و خانواده استانداری با حضور شرکت کنندگان، کارشناسان امور بانوان فرمانداری‌ها	زمان جلسه توجیهی
• برنامه آموزشی و الزمات و جزوات آموزشی و کمک آموزشی توسط اساتید و تسهیل‌گران از یک هفته قبل در اختیار استانداری قرار گرفت	ارسال بسته توجیهی

شکل ۴. برنامه کارگاه

خلاصه‌ی فعالیت‌های اجرایی و علمی انجام شده تا برگزاری کارگاه به شرح زیر است:

نشست توجیهی با حضور مشاوران امور زنان و خانواده فرمانداری‌ها، نمایندگان ۲۲ سازمان مردم‌نهاد فعال در استان و کارشناسان طرح در استانداری، در تاریخ ۱۳۹۷/۴/۱۰ در دفتر امور زنان و خانواده استانداری برگزار گردید. مصوبات و تصمیمات متخذه در این جلسه ۴ ساعته عبارتند از: تعیین زمان تقریبی اجرای طرح، ایجاد تعامل و همکاری بین سازمان‌های مردم‌نهاد و مشاوران امور بانوان فرمانداری‌ها.

خلاصه اجرای کارگاه:

این کارگاه آموزشی با حضور ۲۲ نفر از نمایندگان سازمان‌های مردم‌نهاد فعال معرفی شده از سوی فرمانداری‌ها و به تسهیل‌گری سرکار خانم موقری در مدت ۵ روز از تاریخ ۱۰ الی ۱۴ تیرماه در زاهدان برگزار گردید. این کارگاه با رویکرد آموزش مشارکتی و شیوه‌های خلاق آموزشی مباحثی از جمله: تاریخچه تاب‌آوری و تعاریف آن، ریسک‌ها، شوک‌ها، استرس‌ها و تاثیر آن بر سیستم، شناسایی شکاف‌ها در تاب‌آوری سیستم و تدوین نقشه‌راه تاب‌آوری سیستم در گروه‌ها مورد بحث و تمرین قرار گرفت.

جدول ۳- مشخصات اعضای سازمانهای مردم‌نهاد و تشکل‌های غیر دولتی آموزش دیده بعنوان تسهیلگران محلی

ردیف	نام و نام خانوادگی	مدرک و رشته تحصیلی	نام سازمان ذیربط	سابقه فعالیت (سال)	ساعات حضور در کارگاه
۱	ملیحه صوفی	لیسانس حسابداری	کانون فرهنگی تبلیغی مطلع عشق (حوزه خانواده)	۱۱	۳۶
۲	سمیه ریگی لادز	فوق لیانس روانشناسی بالینی	زیبا آرای بلوچستان	۳	۲۴
۳	مریم غفران حداد	لیسانس مدیریت	انجمن بانوان شمس	۹	۳۶
۴	زهره شهریاری	فوق لیسانس حسابداری	انجمن بانوان شمس	۹	۲۴
۵	گوهر درازهی	ارشد علوم تربیتی	-	۲	۳۰
۶	فاطمه آذرسا	--	-	-	۳۶
۷	منصوره سرگلزایی	فوق لیسانس روانشناسی تربیتی	مهربانی پارس	۳	۳۶
۸	مهشید چالیش	لیسانس	کانون فرهنگی اجتماعی بانوان خاش	۲	۳۶
۹	فاطمه بامری	--	بیت الاحزان	۷	۳۶
۱۰	سمانه جعفری	لیسانس مدیریت دولتی	کانون فرهنگی اجتماعی بانوان شهرستان دلگان	۲	۲۴
۱۱	ناهید پیره عیدوزهی	فوق لیسانس مدیریت	تعاونی زنان	۷	۳۰
۱۲	الهام محمدی	فوق لیسانس مدیریت	-	۳	۳۰
۱۳	فاطمه ایرندگانی	لیسانس زبان عربی	کانون فرهنگی اجتماعی بانوان شهرستان ایرانشهر	۳	۳۶

ردیف	نام و نام خانوادگی	مدرک و رشته تحصیلی	نام سازمان ذیربط	سابقه فعالیت (سال)	ساعات حضور در کارگاه
۱۴	رحیمه درازهی	کارشناس علوم اجتماعی	-	۳	۳۰
۱۵	فاطمه قورزایی	لیسانس الهیات	لاله های هامون	۷	۳۶
۱۶	فرشته نوری	لیسانس الهیات	موسسه خیریه آبشار عاطفه ها	۵	۳۶
۱۷	آیلین سعیدی	فوق لیسانس روانشناسی بالینی	موسسه نبی اکرم	۳	۳۶
۱۸	زاهده آهار	لیسانس روانشناسی عمومی	موسسه نبی اکرم	۷	۳۰
۱۹	خیرالنساء امیری	فوق لیسانس مدیریت	کانون فرهنگی اجتماعی نیکشهر	۳	۳۰
۲۰	صدف بورسحق	-	کانون فرهنگی اجتماعی سرباز	۳	۳۶
۲۱	فاطمه باشنده	لیسانس	-	۴	۳۰
۲۲	طاہره ریسی	لیسانس	کانون فرهنگی اجتماعی بانوان	۳	۳۶

۳-۵. پایش طرح در فاز اول و نتایج حاصله از آن (مبتنی بر پیش‌آزمون و پس‌آزمون)

در فاز اول طرح که ۴ روز (ساعت آموزشی) به طول انجامید، نمایندگان ۲۲ سازمان مردم‌نهاد به عنوان تسهیل‌گر سطح ۲ تحت آموزش قرار گرفتند. مطالب و سر فصل‌های آموزشی براساس محتوای در نظر گرفته شده توسط معاونت امور زنان و خانواده که در اختیار اساتید قرار گرفته بود، تدریس گردید. لازم به ذکر است فرآیند آموزشی به صورت کارگاهی طراحی و شرکت‌کنندگان علاوه بر یادگیری مطالب تئوری در قالب گروه‌های ۵-۶ نفره به تمرینات عملی پرداختند.

نقاط قوت شناسایی شده توسط تسهیلگر سطح یک:

- مشارکتی بودن پروژه در محتوا و شکل
- افزایش تعامل سمن‌ها با همدیگر و با دفتر امور بانوان
- انگیزه‌ی بالای تسهیل‌گران محلی در یادگیری و تمرین تکنیک‌های تسهیل‌گری

نقاط ضعف شناسایی شده تسهیلگر سطح یک:

- عدم آشنایی قبلی شرکت‌کنندگان کارگاه با مبحث تاب‌آوری اجتماعی

نقاط قوت شناسایی شده کارشناس طرح در دفتر امور زنان و خانواده استانداری:

- برنامه ریزی دقیق جهت اجرای دوره
  - توزیع بسته‌های آموزشی ویژه تسهیلگران سطح ۲
  - مکان مناسب آموزشی با امکانات لازم
  - انتخاب افراد با سطح علمی بالاتر و فعالیت مرتبط از سوی شهرستانها
  - تأمین و تخصیص اعتبار پروژه قبل از اجرا
  - متناسب بودن موضوع طرح با مسائل و نیازهای جامعه
  - حضور کارشناسان امور بانوان فرمانداری‌ها و کارشناسان دفتر امور بانوان در کارگاه
- نقاط ضعف شناسایی شده توسط کارشناس طرح در دفتر امور زنان و خانواده استانداری:
- طولانی بودن زمان جهت آموزش
  - با توجه به بعد مسافت شهرهای استان و کمبود امکانات اعتبار تخصیص یافته در مرحله اول

سطح کلی رضایت از کارگاه

فرم‌های ارزیابی شرکت‌کنندگان در کارگاه نشان از رضایت بالای آنها از برگزاری کارگاه داشت و میزان رضایت نسبی آنها از سطح برگزاری کارگاه به طور میانگین بالای ۸۵ درصد بوده است. جدول شماره ۳ سطح کلی رضایت شرکت‌کنندگان از کارگاه را به صورت تفکیکی نشان می‌دهد.

جدول ۳. سطح کلی رضایت شرکت‌کنندگان از کارگاه

موضوع	عالی	متوسط	نامطلوب
محتو و سرفصل‌های کارگاه	٪۷۷	٪۱۳	٪۱۰
تجربه و دانش مدرسین	٪۸۲	٪۱۸	۰
تکنیک‌های آموزشی، روش تدریس و بازی‌ها	٪۸۳	٪۱۵	٪۲
زمان‌بندی برگزاری کارگاه و طول زمان برگزاری	٪۷۳	۰	٪۲۷
مکان برگزاری و محل اسکان و پذیرایی	٪۷۷	٪۱۹	٪۴

۳-۶. گالری تصاویر فاز یک

شکل ۵. گالری تصاویر فاز ۱

جدول ۴. توزیع فعالیت‌ها در مناطق استان

شهرستان	محله
چابهار	مراد آباد
چابهار	میرآباد
زاهدان	منطقه حاشیه‌نشین خیابان کوثر
سراوان	روستای شادی‌گلک
سراوان	روستای گروکان
سراوان	روستای سرزه
سراوان	روستای ناهوک
سرباز	روستای راسک
سرباز	روستای زینب پیرا
سرباز	روستای لهاباد
سرباز	روستای کمبیگ
فنج	روستای مسکوتان
فنج	روستای جوگز بالا
فنج	روستای جهاننده برنجیان
فنج	روستای چرخ آباد مکون
فنج	روستای گدامک
فنج	روستای آهوگان
نیکشهر	روستای مرغان
نیکشهر	روستای موشکنت
نیکشهر	روستای پتکان
نیکشهر	روستای اناری بجوکان
نیمروز	روستای سه قلعه

۲-۴. اقدامات انجام شده در راستای شناسایی نقاط آسیب‌خیز و گروه‌های هدف جهت اجرای فاز دوم

طرح

گروه‌های هدف با استفاده از گروه‌های اجتماع‌محور فعال در مناطق آسیب‌خیز استان سیستان و بلوچستان با تاکید بر مناطق روستایی که توسط دفتر امور بانوان و خانواده استانداری و کارشناسان امور بانوان فرمانداری‌ها، بخش‌داری و دهیاری‌های هر شناسایی و اعلام شده بود، تعیین شد و تسهیلگران فاز ۲ براساس حیطه فعالیت و سابقه فعالیت اجتماع‌محور در هر محله انتخاب شدند. برگزاری نشست و هماهنگی با معتمدین و ریش سفیدان محلی، نیروهای امنیتی (نیروی انتظامی و سپاه و بسیج محلات) و افراد تحصیلکرده محلی در سطح روستایی نیز از دیگر اقدامات انجام شده جهت شناسایی مناطق آسیب‌خیز استان بود.

۳-۴. اقدامات انجام شده در راستای اطلاع‌رسانی جهت حضور گروه‌های هدف در کلاس‌های آموزشی

مربوطه

اطلاع‌رسانی در فضای محلات از طریق ارتباط با معتمدین محلی، مساجد، خانه بهداشت، بسیج محله، فضاهای مجازی، دهیاری‌ها و شوراهای روستا با گروه هدف صورت پذیرفت.

۴-۴. اقدامات انجام شده در راستای شناسایی و هماهنگی با گروه‌های ذی‌نفوذ در میان مردم محلی

جهت اجرای طرح

- برگزاری نشست در مساجد و ارتباط با افراد با نفوذ محلی و معرفی طرح و تسهیل‌گران فاز ۲
- استفاده از ظرفیت افراد تاثیرگذار و معتمد در جوامع محلی

- آگاه‌سازی جامعه محلی و روحانیون جهت کمک به اجرای طرح در محله
- ارتباط با فرمانداری، بخش‌داری و نهادهای اجتماعی رسمی و غیر رسمی فعال در روستاها و بهره‌گیری از ظرفیت‌های آنها برای کمک به حل مساله گروه درگیر در طرح تاب‌آوری

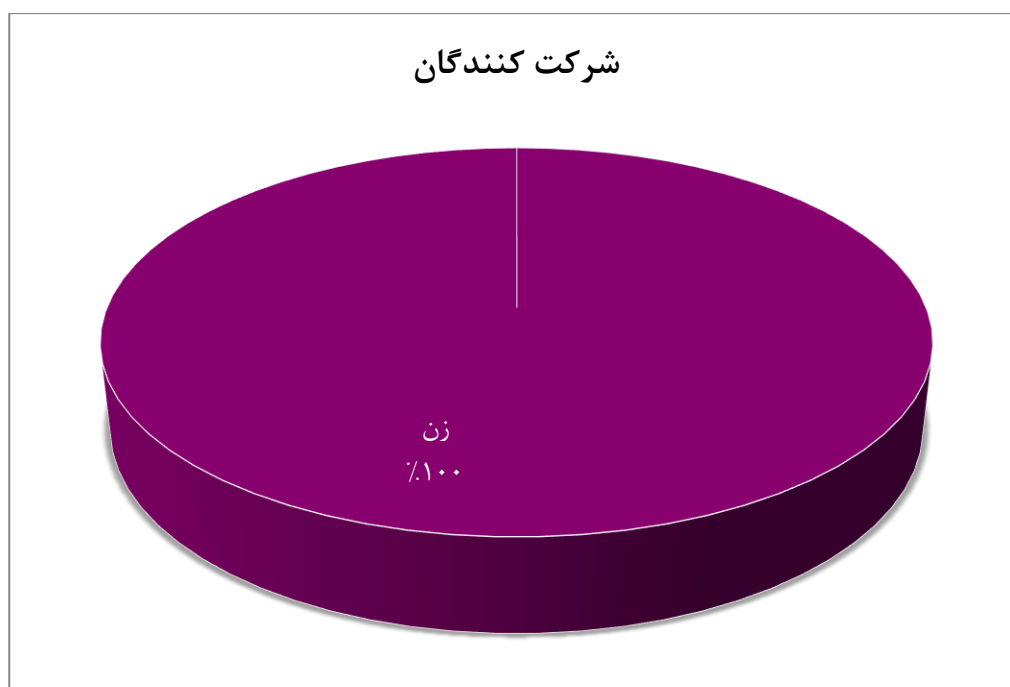
۴-۵. برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز دوم طرح

- برگزاری نشست با مدیران شهرستانی جهت هماهنگی برای ورود به محلات (یک هفته)
- ارتباط با جامعه محلی، اطلاع‌رسانی اولیه و هماهنگی ورود به محلات در سطح محلی (دو هفته)
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی و جلب مشارکت جامعه محلی در راستای شناسایی آسیب‌های اجتماعی محلی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های مشارکتی جامعه محلی و راهکارهای عملیاتی برای کاهش آسیب (یک تادو ماه)
- طراحی و تدوین نقشه راه محلی با مشارکت جامعه محلی (دو هفته)
- ترسیم نقشه راه ارتقاء تاب‌آوری استان (یک هفته)

در فاز دوم، تسهیل‌گران آموزش دیده فاز یک طرح، ضمن هماهنگی با کارشناسان امور بانوان فرمانداری‌ها، هرکدام یک محله آسیب‌خیز استان را انتخاب و فرآیند اجرای طرح در یک بازه زمانی سه ماهه از اواخر خردادماه تا اواسط شهریورماه را به انجام رساندند.

در این فاز، ۲۲ محله و روستای آسیب‌خیز از ۷ شهرستان تحت پوشش طرح قرار گرفت. میزان ساعات آموزشی به طور میانگین برای هر محله ۶۰ ساعت بوده است که در قالب فعالیت‌های تسهیل‌گری و آموزش مشارکتی، مجموعاً ۷۸۰ نفر (که با توجه فرهنگ‌های بومی شرکت‌کنندگان اکثریت گروه‌های محلی در استان سیستان و بلوچستان از زنان محلی انتخاب شد) را تحت پوشش قرار داده است.

ارتباط با معتمدین محلی برای ورود به محله و اعتماد‌سازی، انتخاب گروه مخاطب در محله و تشکیل یک کارگروه از مخاطبین، تهیه لیستی از مهمترین آسیب‌ها، ریسک‌ها و شوک‌های موجود در محل، اولویت‌بندی ریسک‌ها و انتخاب مهمترین ریسک، تهیه نقشه ریسک و مهمترین عوامل و پیامدهای ریسک، تهیه نقشه ذی‌نفعان، دارایی‌ها و سرمایه‌های موجود در محل و تهیه جدول اقدامات کوتاه، میان و بلندمدت پیش‌بینی شده برای کاهش ریسک و ارتقاء تاب‌آوری از مباحث به اشتراک گذاشته تسهیل‌گران سطح ۱ با گروه هدف در هر محله بوده است.

شکل ۷. نمودار جنسیت شرکت‌کنندگان

جدول ۵. مشخصات کلاس‌های آموزشی

نام شهر / منطقه / محله	نام آموزشگر محلی (عضو سازمان غیردولتی)	میزان ساعت تدریس و تسهیلگری	تعداد متریبان (زنان و خانواده‌های محلی)	عنوان ریسک یا شوک
چابهار / مرادآباد	زاهده آهار	۶۰	۲۰	حاشیه‌نشینی و مهاجرت
چابهار / میرآباد	انیسه درخشیده	۶۰	۲۰	خشکسالی
زاهدان / منطقه حاشیه‌نشین خیابان کوثر	زهرا شهریاری ملیحه صوفی	۶۰	۳۰	بیکاری
سراوان / روستای شادی گلک	رحیمه درازهی گوهر درازهی	۶۰	۵۰	خشکسالی
سراوان / روستای گروکان	رحیمه درازهی گوهر درازهی	۶۰	۳۰	ترک تحصیل
سراوان / روستای سرزه	رحیمه درازهی گوهر درازهی	۶۰	۳۰	بی‌سوادی و پایین بودن سواد دختران و زنان
سراوان / روستای ناهوک	رحیمه درازهی گوهر درازهی	۶۰	۳۰	اعتیاد
سرباز / روستای راسک	صدف بورسحق	۶۰	۳۰	افزایش کودکان کار
سرباز / روستای زینب پیرا	صدف بورسحق جمیله دهقانی	۶۰	۳۰	افزایش طلاق عاطفی
سرباز / روستای لهاباد	صدف بورسحق فرحناز چاکری	۶۰	۳۰	اعتیاد
سرباز / روستای کمیگ	صدف بورسحق فرحناز چاکری	۶۰	۳۰	چندهمسری
فنوج / روستای مسکوتان	الهام محمدی طاهره رئیسی	۶۰	۴۰	افزایش طلاق عاطفی
فنوج / روستای جوگز بالا	الهام محمدی طاهره رئیسی	۶۰	۴۰	اعتیاد
فنوج / روستای جناهنده برنجیان	الهام محمدی طاهره رئیسی	۶۰	۴۰	اعتیاد
فنوج / روستای چرغ آباد مکون	الهام محمدی طاهره رئیسی	۶۰	۴۰	بی‌سوادی و پایین بودن سواد دختران و زنان
فنوج / روستای گدامک	الهام محمدی طاهره رئیسی	۶۰	۴۰	آسیب‌های ناشی از اعتیاد
فنوج / روستای آهوگان	الهام محمدی طاهره رئیسی	۶۰	۴۰	بیکاری
نیکشهر / روستای مرغان	خیرالنساء امیری فاطمه باشنده	۶۰	۴۰	مهاجرت
نیکشهر / روستای موشکنت	خیرالنساء امیری فاطمه باشنده	۶۰	۴۰	بیکاری زنان و جوانان
نیکشهر / روستای پتکان	خیرالنساء امیری فاطمه باشنده	۶۰	۴۰	بی‌سوادی زنان و دختران
نیکشهر / روستای اناری بجوکان	خیرالنساء امیری فاطمه باشنده	۶۰	۴۰	اعتیاد
نیمروز / روستای سه قلعه	فاطمه قورزایی ملیحه صوفی	۶۰	۵۰	بیکاری

۶-۴. نتایج حاصل از پایش طرح در فاز دوم

• مبتنی بر نتایج ارزیابی تسهیلات سطح ۲

مشارکت موثر گروه‌های محلی برای شرکت در کارگاه و فرآیند اجرایی طرح، درگیر نمودن در فرآیند تدوین برنامه‌ریزی مشارکتی برای اولویت‌بندی مسائل محلات و فعالیت‌های میدانی برای شناخت ظرفیت‌ها، سرمایه‌ها و دارایی‌های محلات نشان از ارتباط موثر شرکت‌کنندگان از مدل اجرایی طرح می‌دهد. شایان ذکر است این طرح در محلات با شرایط یکسانی روبرو بوده است و محلاتی که سازمان‌های مردم‌نهاد و تسهیلات‌گران تجربه مشارکتی را از قبل در آنها داشته است، میزان پیشرفت و اعتماد عمومی نسبت به طرح بالاتر بوده است. با عنایت به برگزاری طرح در حاشیه شهرها از سویی فرصت مغتنمی برای شرکت در کارگاه و از سویی بانوان روستاها در مناطق دوردست استان، با عنایت به دغدغه‌ها و آسیب‌هایی که با آن مواجه هستند، کمتر زمانی برای شرکت منظم در کارگاه داشته که جذب این نوع مخاطبین تجربه و تخصص کار با این نوع مخاطبین را می‌طلبید و این مشارکت در فرآیند طرح منظم و توسعه یافت.

• مبتنی بر نتایج ارزیابی تسهیلات سطح ۱ و کارشناس طرح تاب‌آوری در دفتر امور زنان و خانواده استانداری

ارزیابی براساس مشاهدات و بازدیدهای میدانی صورت‌پذیرفته و شاخص‌هایی مانند مشارکت افراد و گروه‌های محلی، درگیر نمودن شرکت‌کنندگان در انتخاب و اولویت‌بندی مساله بهره‌گیری از ظرفیت‌های محلی برای حل مساله و مشکل مطرح شده و میزان ارتباط موثر تسهیلات‌گر سطح ۲ با جامعه محلی در نظر گرفته شده است.

۷-۴. نقاط قوت و ضعف شناسایی شده (از نگاه تسهیلات‌گر سطح ۲، کارشناس طرح در دفتر امور زنان و

خانواده استانداری و تسهیلات‌گر سطح ۱، نظرسنجی از شرکت‌کنندگان در کارگاه‌ها)

- شناسایی آسیب‌های اجتماعی و خطرات حاشیه نشینی
- تاثیر عوامل مختلف از جمله مرز، مشکلات معیشتی، بی‌سوادی بر زندگی مردم
- ارتقای آگاهی و سطح سلامت روانی زنان و افزایش تاب‌آوری اجتماعی خانواده‌ها در مقابله با آسیب‌های اجتماعی
- حداقل اختلال در جریان زندگی بعد از گذر حوادث
- حل مشکلات توسط خود مردم
- کاهش آسیب‌ها و آشنایی خانواده‌ها با انواع آسیب و نحوه مبارزه و رویای با آنها
- استفاده از نقش مشارکتی مردم در آگاه‌سازی
- در امان بودن افراد از ریسک
- بالابردن سطح آگاهی افراد در مورد آسیب‌ها و استحکام و انعطاف‌پذیری جوامع محلی
- رسیدگی به مشکلات گروه‌های شرکت‌کننده در طرح و ایجاد راهکارهایی مشارکتی مبتنی بر شرایط جامعه محلی جهت برطرف کردن آنها توسط خود مردم

• نقاط ضعف

- میزان کم بودجه باتوجه به سختی کار در منطقه
- فشرده بودن ساعات آموزشی
- عدم دسترسی صحیح به مناطق آسیب‌زای روستایی و دوردست به دلیل نداشتن راه ارتباطی مناسب
- عدم داشتن سواد کافی شرکت‌کنندگان در طرح و ایجاد چالش در ارتباط با فرآیند آموزشی

۵. نقشه راه تاب‌آوری محلات

۵-۱. شهرستان چابهار - مرادآباد

• سیمای محله

• مرادآباد	نام محله
• زنان ساکن محله	گروه مخاطب
• حاشیه نشینی و مهاجرت	نوع ریسک
• تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• زاهده آهار	نام تسهیلگران

شکل ۸. سیمای محله مرادآباد

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در محله مرادآباد

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• احاشیه‌نشینی و مهاجرت	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله مرادآباد

۵-۲. شهرستان چابهار- میرآباد

- سیمای محله

• میرآباد	نام محله
• زنان محلی	گروه مخاطب
• خشکسالی	نوع ریسک
• بهار و تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• انسیه درخشنده	نام تسهیلگران

شکل ۱۰. سیمای محله میرآباد

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در میرآباد

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• خشکسالی	• فصلی	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۳ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۱۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در محله میرآباد

۳-۵. شهرستان زاهدان - منطقه حاشیه‌نشین خیابان کوثر

- سیمای محله

شکل ۱۲. سیمای منطقه حاشیه‌نشین خیابان کوثر

- نقشه‌راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در منطقه حاشیه‌نشین خیابان کوثر

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بیکاری	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۲ ساله

شکل ۱۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در منطقه حاشیه‌نشین خیابان کوثر

۵-۴. شهرستان سرباز - روستای راسک

- سیمای محله

شکل ۱۴. سیمای روستای راسک

- نقشه‌راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای راسک

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوگ)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
خشکسالی	فراگیر و بلند مدت	محلی	<ul style="list-style-type: none"> • بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۱۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای راسک

۵-۵. شهرستان سرباز - روستای زینب پیرا

- سیمای محله

شکل ۱۶. سیمای روستای زینب پیرا

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای زینب پیرا

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• افزایش طلاق عاطفی	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۱۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای زینب پیرا

۵-۶. شهرستان سرباز - روستای لهاباد

- سیمای محله

• روستای لهاباد	نام محله
• زنان و جوانان ساکن محله	گروه مخاطب
• اعتیاد و آسیب‌های ناشی از آن	نوع ریسک
• تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• صدف پور سحق، فرحناز چاکری	نام تسهیلگران

شکل ۱۸. سیمای روستای لهاباد

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای لهاباد

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بیکاری	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۱۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای لهاباد

۵-۷. شهرستان سرباز - روستای کمبیگ

- سیمای محله

• روستای کمبیگ	نام محله
• زنان محلی و دختران جوان	گروه مخاطب
• چند همسری	نوع ریسک
• تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• صدف پورسحق، فرحناز چاکری	نام تسهیلگران

شکل ۲۰. سیمای روستای کمبیگ

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای کمبیگ

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوگ)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• چند همسری	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۲۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای کمبیگ

۵-۸. شهرستان سراوان - روستای شادی گلک

- سیمای محله

شکل ۲۲. سیمای روستای شادی گلک

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای شادی گلک

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• خشکسالی	• فراگیر و فصلی	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۲۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای شادی گلک

۹-۵. شهرستان سراوان - روستای سرزه

- سیمای محله

شکل ۲۴. سیمای روستای سرزه

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای سرزه

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• ترک تحصیل	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۲۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای سرزه

۱۰-۵. شهرستان سراوان - روستای گروکان

• سیمای محله

• روستای گروکان	نام محله
• زنان ساکن محله و دختران نوجوان	گروه مخاطب
• بی سواد و پایین بودن سطح سواد	نوع ریسک
• تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• رحیمه درازهی، گوهر درازهی	نام تسهیلگران

شکل ۲۶. سیمای روستای گروکان

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای گروکان

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بی سواد و پایین بودن سطح سواد	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۳ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۱ ساله

شکل ۲۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای گروکان

۱۱-۵. شهرستان سراوان - روستای ناهوک

- سیمای محله

نام محله	• روستای ناهوک
گروه مخاطب	• زنان خانه‌دار محلی
نوع ریسک	• اعتیاد
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• رحیمه درازهی، گوهر درازهی

شکل ۲۸. سیمای روستای ناهوک

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای ناهوک

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• اعتیاد	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۲ ساله

شکل ۲۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای ناهوک

۵-۱۲. شهرستان فنوج- روستای مسکوتان

- سیمای محله

شکل ۳۰. سیمای روستای مسکوتان

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای مسکوتان

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• افزایش طلاق عاطفی	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۳۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای مسکوتان

۵-۱۳. شهرستان فنوج-روستای چوگز بالا

- سیمای محله

نام محله	• روستای چوگز بالا
گروه مخاطب	• زنان ساکن محله
نوع ریسک	• اعتیاد
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• الهام محمدی، طاهره رئیسی

شکل ۳۲. سیمای روستای چوگز بالا

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای چوگز بالا

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• کمبود امنیت در محله	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۲ ساله

شکل ۳۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای چوگز بالا

۵-۱۴. شهرستان فنوج- روستای جناهنده برنجیان

- سیمای محله

• روستای جناهنده برنجیان	نام محله
• زنان و دختران جوان محلی	گروه مخاطب
• اعتیاد و آسیب‌های ناشی از آن	نوع ریسک
• تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• الهام محمدی، طاهره رئیسی	نام تسهیلگران

شکل ۳۴. سیمای روستای جناهنده برنجیان

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای جناهنده برنجیان

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• اعتیاد و آسیب‌های ناشی از آن	• بلند مدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۱ ساله

شکل ۳۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای جناهنده برنجیان

۵-۱۵. شهرستان فنوج - روستای چراغ‌آباد مکون

- سیمای محله

• روستای چراغ‌آباد مکون	نام محله
• زنان سرپرست خانوار	گروه مخاطب
• بی‌سواد و پایین بودن سطح سواد	نوع ریسک
• تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• الهام محمدی، طاهره رئیسی	نام تسهیلگران

شکل ۳۶. سیمای روستای چراغ‌آباد مکون

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای چراغ‌آباد مکون

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بی‌سواد و پایین بودن سطح سواد	• بلند مدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۳۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای چراغ‌آباد مکون

۵-۱۶. شهرستان فنوج- روستای گدامک

- سیمای محله

• روستای گدامک	نام محله
• زنان ساکن محله	گروه مخاطب
• اعتیاد و آسیب‌های ناشی از آن	نوع ریسک
• تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• الهام محمدی، طاهره رئیسی	نام تسهیلگران

شکل ۳۸. سیمای روستای گدامک

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای گدامک

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوگ)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• اعتیاد و آسیب‌های ناشی از آن	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۳۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای گدامک

۱۷-۵. شهرستان فنوج-روستای آهوگان

- سیمای محله

نام محله	• روستای آهوگان
گروه مخاطب	• زنان سرپرست خانوار
نوع ریسک	• بیکاری
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• الهام محمدی، طاهره رئیسی

شکل ۴۰. سیمای روستای آهوگان

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای آهوگان

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بیکاری	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	<ul style="list-style-type: none"> • بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۴۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای آهوگان

۵-۱۸. شهرستان نیکشهر-روستای مرغان

• سیمای محله

• روستای مرغان	نام محله
• زنان و دختران جوان ساکن محله	گروه مخاطب
• مهاجرت	نوع ریسک
• تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• خیرالنساء امیری، فاطمه باشنده	نام تسهیلگران

شکل ۴۲. سیمای روستای مرغان

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای مرغان

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• مهاجرت	• فصلی، فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۴۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای مرغان

۵-۱۹. شهرستان نیکشهر-روستای موشکنت

• سیمای محله

نام محله	• روستای موشکنت
گروه مخاطب	• زنان خانه دار و دختران باسواد محلی
نوع ریسک	• بیکاری
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• خیرالنساء امیری، فاطمه باشنده

شکل ۴۴. سیمای روستای موشکنت

• نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای موشکنت

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوگ)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بیکاری	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۴۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای موشکنت

۵-۲۰. شهرستان نیکشهر - روستای پتکان

- سیمای محله

نام محله	• روستای پتکان
گروه مخاطب	• زنان ساکن محله
نوع ریسک	• بی سوادى زنان و دختران
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• خیرالنساء امیری، فاطمه باشنده

شکل ۴۶. سیمای روستای پتکان

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای پتکان

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بی سوادى زنان و دختران	• فراگیر و بلند مدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۴۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای پتکان

۵-۲۱. شهرستان نیکشهر - روستای اناری بچوکان

- سیمای محله

• روستای اناری بچوکان	نام محله
• زنان ساکن محله	گروه مخاطب
• اعتیاد	نوع ریسک
• تابستان ۱۳۹۷	زمان اجرا
• ۶۰ ساعت	میزان ساعت
• خیرالنساء امیری، فاطمه باشنده	نام تسهیلگران

شکل ۴۸. سیمای روستای اناری بچوکان

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای اناری بچوکان

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• اعتیاد	• فراگیر و بلند مدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۴۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای اناری بچوکان

۵-۲۲. شهرستان نیمروز - روستای سه قلعه

- سیمای محله

نام محله	• روستای سه قلعه
گروه مخاطب	• زنان ساکن محله
نوع ریسک	• بیکاری جوانان
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• فاطمه قورزایی، ملیحه صوفی

شکل ۵۰. سیمای روستای سه قلعه

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای سه قلعه

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بیکاری جوانان	• فراگیر و بلند مدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۵۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای سه قلعه

۶. نقشه راه تاب‌آوری استان

دارایی اقتصادی	دارایی اجتماعی	دارایی فیزیکی	دارایی طبیعی	دارایی انسانی
مناطق ویژه اقتصادی	کانون‌های فرهنگی بانوان	خانه‌های بهداشت	مناطق گردشگری خاص شهرستان‌ها	اساتید و نخبگان داوطلب
بانک‌های عامل	سمن‌های مرتبط با زنان	فضاهای آموزشی دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی عالی	سواحل متنوع و زیبا	دانشجویان داوطلب
گسترده‌گی مرزی آبی و خاکی	مساجد و انجمن‌های خیریه	مدارس و مکتب	تنوع گونه‌های جانوری مانند گاندو	جوانان با استعداد روستاها
تنوع محصولات کشاورزی	خیریه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد ملی و محلی	-	اقلیم روستایی متنوع و بکر	سالمندان
اقتصاد بازارمحور نه صنعت محور	کانون‌های فرهنگی مساجد	-	-	مولوی و خیرین محلی
پهنای بودن استان و اقلیم‌های متنوع	شوراهای شهر و روستا	-	-	-
صنایع دستی متنوع	انجمن‌های دانشجویی	-	-	-

جدول ۶. دارایی‌های مرتبط با این طرح تاب‌آوری در استان

ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر	
افزایش مشارکت اجتماعی سازمان‌های مردم‌نهاد در سطوح محلی جهت شناسایی ریسک‌ها و توسعه کار جمعی در محلات و مناطق پرخطر	ایجاد خدمات آموزشی و حمایتی ویژه زنان و کودکان بارمانده از تحصیل در کسب سواد خواندن و نوشتن	ارائه مشوق مالی برای جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در مناطق دارای قابلیت صنعت گردشگری	شروع در کوتاه مدت
تقویت همکاری‌های شبکه‌ای سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه‌های زنان و کودکان جهت ارائه خدمات داوطلبانه در سطح استان	تقویت خدمات نیکوکارانه خیرین برای اشتغال خانواده‌های زندانیان و افراد بهبود یافته دارای مهارت در مناطق مرزی	توسعه زیرساخت‌های اقتصادی جهت راه‌اندازی بازارچه‌های مرزی برای ساکنان مناطق مرز نشین	شروع در میان مدت
افزایش خدمات مهارت‌آموزی در مناطق روستایی و کم‌برخوردار	توان‌افزایی زنان و خانواده‌ها در برنامه‌های آموزشی و مداخله‌ای موثر بخش‌های دولتی و خصوصی و خیرین در توسعه زیرساخت‌های بهداشتی و سلامت اجتماعی	توسعه طرح‌های افزایش تاب‌آوری اجتماعی زنان و خانواده	شروع در بلند مدت

جدول ۷. حمایت و تقویت ظرفیت‌های استان سیستان و بلوچستان

گالری تصاویر

شکل ۵۲- گالری تصاویر طرح تاب‌آوری

۷. سیمای تاب‌آوری

سیمای طرح توان‌افزایی و ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی در استان سیستان و بلوچستان

معاونت امور زنان و خانواده
ریاست جمهوری

سیستان و بلوچستان

سال ۹۷ - ۱۳۹۶

نوع ریسک‌ها	تعداد تسهیل‌گران	تعداد افراد تحت پوشش	تعداد ریسک‌ها یا شوک‌های شناسایی شده	تعداد اجتماع محلی
فراگیر فصلی بلند مدت	۲۲	۷۸۰	۸	۲۲

۸. سیمای ریسک

سیمای ریسک ها و شوک های شناسایی شده در طرح توان افزایی
و ارتقاء تاب آوری اجتماعی در جوامع محلی استان سیستان و بلوچستان

سیستان و بلوچستان

سیمای طرح تاب آوری تاب آوری استان سیستان و بلوچستان
عنوان ریسک های اولویت دار شناسایی شده

- بیکاری
- افزایش کودکان کار
- بی سوادی و ترک تحصیل به علت کمبود مراکز آموزشی
- اعتیاد
- حاشیه نشینی و مهاجرت
- چند همسری
- افزایش طلاق عاطفی
- خشکسالی

۹. نقشه راه

